

Nr 15.

Ankom till riksdagens kansli den 20 maj 1938 kl. 11 f. m.

Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 15, i anledning av väckt motion angående utredning och förslag i fråga om en friare omflyttning inom Norden.

I en inom första kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott för behandling hänvisad motion, nr 133, har herr *Myrdal* m. fl. hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att Kungl. Maj:t på därför lämpliga vägar måtte bringa till utredning frågan om hur en friare omflyttning inom Norden skall kunna komma till stånd samt för riksdagen framlägga de förslag, som av utredningen föranledas.

I avseende å motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Utskottet har inhämtat utlåtande över motionen från socialstyrelsen ävensom, efter att hava berett styrelsen för föreningen Norden tillfälle att yttra sig över motionen, från föreningens styrelse fått mottaga yttrande i ämnet.

*Yttranden
över
motionen.*

Socialstyrelsen har anfört, bland annat, följande. Vid främlingslagstiftningens tillkomst år 1927, då styrelsen redan jämlikt äldre lagar och författningar haft viss befattning med kontroll över utlännningar i Sverige, hade styrelsen tillfälle att hävda den meningen, att denna kontroll främst finge betraktas såsom ett skydd mot sådan övernormal tillströmning av arbetskraft till den svenska arbetsmarknaden, som kunde föranledas av de av världskriget framkallade sociala och ekonomiska rubbningarna ute i världen. Efter världskriget har vårt land genomlöpt tvenne svåra arbetslöshetskriser, kulminerande under åren 1922 och 1933, då behovet av ett sådant skydd erhöi en den klaraste belysning. Mellanliggande perioder av god eller — såsom den period vi nu närmast kunna blicka tillbaka mot — verklig högkonjunktur, då en förhållandevis liberal utlänningspolitik lämpligen kunnat föras från vårt lands sida, böra ej undanskymma det faktum, att dylikt skydd inom nu överskådlig tid lär vara behövt. Utlänningslagstiftningen utövar, såsom styrelsen vid flera tillfällen haft anledning framhålla, genom sin blotta befintlighet ett skydd mot massinvandring av en omfattning, som säkerligen ej ens under den mest gynnsamma konjunktur vore önskvärd eller lämplig. Och förhållandena inom och utom Sverige kunna hastigt utveckla sig i en riktning, som måste föranleda en åtstramning av vår nuvarande ganska liberala främlingspolitik. Erfarenheten visar också nogsam, att opinionen vid vikande konjunktur mycket snart svänger kraftigt till förmån för en återhållsam politik.

I den mån levnads- och lönestandard samt social omvårdnad äro ungefärligen jämbördiga i de olika länderna och arbetslöshet icke är väsentligt mera svårartad i ett land än i ett annat, lära också förutsättningar fortfarande finnas att fullfölja en ganska fri främlingspolitik de olika nordiska länderna emellan.

Emellertid må ej förbises, att förhållandena härutinnan kunna utveckla sig på olika sätt i det ena eller andra landet; de nordiska ländernas huvudnäringar äro ju ingalunda uppbyggda på en ensartad basis, och positiva statliga åtgärder kunna få olika socialpolitiska verkningar av betydelse för frågan om folkutbytet. Huru önskvärt det än kan synas vara att i det längsta söka bevara en förhållandevis stor frihet i det mellanfolkliga umgänget inom Norden — styrelsen är ej blind för att, även med bortseende från de starka ideella motiven, åtskilliga rent arbetsmarknadspolitiska skäl tala för en sådan frihet — kunna dock situationer inträffa, då det blir ofrånkomligt att strama åt denna frihet.

Under sådana förhållanden synes det lämpligt och påkallat att tillsvidare orubbat bevara det reglerande instrument, som främlingskontrollen innebär, men att — såsom hittills — med reciprok välvilja anlita det med mjuk och varsam hand, så långt sig göra låter och att, om en hårdare användning — exempelvis i en krissituation — skulle vara ofrånkomlig, tillse att man, så snart förhållandena det åter medgiva, på nytt söker återgå till friare utbyte.

Det föranleder säkerligen mindre irritation och slitningar att — i mån av trängande behov — jämka på praxis och att sedan återgå till en tidigare sådan, än att vid varje tillfälle skrida till positiva lagändringar.

Vad motionärerna innerst vilja nå avhänger förvisso icke enbart av en till synes hindersam främlingskontroll utan av andra långt djupare liggande politiska, näringsgeografiska, folkpsykologiska och andra faktorer, av vilka främlingskontrollen är mera en yttring av än en orsak till faktiska skiljaktigheter.

Låt vara att sådana skiljaktigheter mellan de skandinaviska länderna dessbättre äro mindre än mellan andra länder i allmänhet och starka ideella band äro ägnade att överskyla dem, torde de likvisst behöva varaktigt utjämnas, för att en verklig så att säga folkutbytesunion även formellt skall kunna etableras. Varom icke torde en sådan union — likaväl som en myntunion — komma att sprängas vid allvarligare påfrestningar.

Enligt styrelsens mening kan frågan om ett friare folkutbyte i Norden icke betraktas isolerad från andra mer eller mindre aktuella spörsmål, som avse de nordiska folkens gemenskap och strävandena efter ett allt mera intimt samarbete och en på ideella och materiella intressen baserad samhörighet. En utredning i enlighet med det i motionen framförda önskemålet måste därför med nödvändighet bliva synnerligen omfattande. Då ett initiativ på detta område kan antagas komma att främja samförståndssträvandena och

medföra goda verkningar jämväl med avseende på andra gemensamma angelägenheter av praktisk natur, synes ett sådant initiativ vara att tillråda.

Det må slutligen erinras om, att ett fullständigt slopande av kraven på uppehålls- och arbetstillstånd i folkumgänget de nordiska länderna emellan skulle kunna föranleda vissa erinringar eller krav från andra staters sida under återopande från dem av åtgärdens handelspolitiska verkningar. Sådana erinringar och krav — stödda på »mest gynnad nations»-klausul i handelsfördrag — kunna däremot icke grundas på allenast det förhållandet att främlingslagarna grannländer emellan tillämpas på ett särskilt mjukt sätt; en sådan tillämpning återspeglar endast lokala samhörighetsförhållanden och lära praktiseras även på andra håll än här i Norden.

Styrelsen för föreningen Norden har anfört, bland annat, följande. Den friare omflyttning, som motionärerna önska få till stånd, lär bli förenad med betydande svårigheter särskilt i fråga om dem, som för sin utkomsts skull nödgas söka arbetsanställning. Skillnaden i lönehänseende spelar naturligtvis en stor roll och kan — därest alla hinder för arbetskraftens rörlighet mellan de olika länderna avlägsnas — leda till att arbetskraften söker sig från land med lägre lönenivå till land med högre men icke tvärtom. Omflyttningen blir i så fall ensidig och kan få konsekvenser, som icke äro önskvärda.

Även vad angår socialpolitiska föranstaltningar råder sådan olikhet, att det torde bli nödvändigt att vidtaga mer eller mindre långt gående lagstiftningsåtgärder och regleringar länderna emellan, om arbetskraften skall kunna utan olägenheter omflyttas.

En utredning bör kunna bringa klarhet beträffande berörda förhållanden. Styrelsen hyser den uppfattningen, att ingenting bör underlåtas, som kan vara ägnat att främja samarbetet och samförståndet mellan Nordens folk. Den vågar visserligen icke fälla något bestämt omdöme om den av motionärerna anvisade vägens framkomlighet men tillåter sig likväl varmt förordas, att en utredning företages i enlighet med motionärernas yrkande.

Som motionärerna själva framhålla innefattar den i motionen väckta frågan om möjliggörande av en friare omflyttning inom Norden många problem, vilka fordra ett allvarligt och noggrant övervägande, innan lagstiftningsåtgärder kunna vidtagas. *Utskottet.*

Tanken på ett närmande i kulturellt hänseende mellan Nordens länder synes utskottet emellertid vara av den bärighet, att vårt folk icke kan stå främmande för ett övervägande av förutsättningarna för att gent emot de oss till kulturtradition och tänkesätt närstående nordiska grannfolken tillämpa mindre restriktiva regler i fråga om invandring och bosättning i vårt land än emot andra, oss fjärrare stående folk. För ett rätt förverkligande av motionens syfte får givetvis frågan om reciprocitet icke förbises.

En utredning i ärendet synes utskottet stå i god överensstämmelse med den

allt starkare uppskattning av det nordiska samarbetet på olika områden, som på senare år arbetat sig fram.

Utskottet får alltså hemställa,

att första kammaren ville för sin del besluta, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla det Kungl. Maj:t täcktes låta utreda frågan, huruvida och under vilka förutsättningar en friare omflyttning inom Norden må kunna åvägabringas samt för riksdagen framlägga de förslag, som av utredningen må kunna föranledas.

Stockholm den 18 maj 1938.

På utskottets vägnar:

KARL WISTRAND.

Närvarande: se utlåtandet nr 14.
